

Onderwijssecretariaat van Steden en Gemeenten van de Vlaamse Gemeenschap
Ravensteingalerij 3 bus 7 1000 Brussel tel. 02/506 41 50 fax 02/502 12 64 info@ovsg.be
www.ovsg.be

Literaire Creatie

Hogere graad

Raamleerplan

Deeltijds Kunstonderwijs – Studierichting Woordkunst

Dit leerplan werd goedgekeurd op 2 juni 2005 conform het besluit van de Vlaamse Executieve van 3 juni 1992 tot vaststelling van de goedkeuringsmodaliteiten van leerplannen.

D/2005/7634/069

© 2005 door OVSG

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van OVSG.

Bestelnummer: O/5/2005/003

Onderwijssecretariaat van de Steden en Gemeenten van de Vlaamse Gemeenschap vzw
Ravensteingalerij 3 bus 7
1000 Brussel

INHOUDSTAFEL

Inhoudstafel.....	2
1. Inleiding.....	2
2. Leerplan Literaire Creatie: Schrijftechnieken en begeleiding.....	3
1. Algemeen.....	3
2. Poëzie.....	6
3. Proza.....	7
4. Drama.....	9
3. Repertoirestudie.....	10
4. Evaluatie H3.....	10
5. Literatuurlijst.....	11
5.1 Algemeen.....	11
5.2 Poëzie.....	11
5.3 Proza.....	12
5.4 Drama.....	12
5.5 Tijdschrift.....	12

1. INLEIDING

Na de evaluatie van het experiment Literaire Creatie werd vanaf september 2002 de optie Literaire Creatie in de hogere graad van de studierichting Woordkunst ingevoerd. De opleiding is complementair aan het secundair onderwijs.

1.1 *Organisatie*

Elk leerjaar omvat 2 vakken:

- Schrijftechnieken (en begeleiding) – 2 wekelijkse lestijden;
- Repertoirestudie – 1 wekelijkse lestijd.

De repertoirestudie voor Literaire Creatie wordt bij voorkeur niet samen gegeven met de repertoirestudie van de optie Toneel, Voordracht en Welsprekendheid. De inhoud van het vak sluit aan bij tekstanalyse, terwijl de inhoud voor de andere opties eerder aansluiting vindt bij de podiumkunsten.

De lessen kunnen over een jaar gespreid worden. In een jaarplan, door de directie goedgekeurd, wordt dan de planning van de lessen voor het ganse schooljaar opgenomen.

1.2 *Het leerplan*

Bijgevoegd leerplan is een raamleerplan voor de beide vakken, aangevuld met de evaluatie na het derde leerjaar van de hogere graad.

Er werd in het raamleerplan geen onderscheid gemaakt tussen de leerjaren. Het is evenwel wenselijk dat gedurende het eerste jaar de literaire genres worden aangesneden en verkend. Vanaf het tweede leerjaar is specialisatie in één of meer genres mogelijk.

Het raamleerplan biedt de leerkrachten voldoende ruimte en vrijheid om, in functie van de te bereiken doelstellingen, de leerstof volgens eigen inzichten te ordenen en te spreiden over de leerjaren. De methodologische wenken zijn slechts suggesties.

Het komt in Literaire Creatie vooral aan op het “doen”. Het is aangewezen dat de leerkracht daartoe veel, maar beperkte schrijfoopdrachten geeft.

Het theoretische aspect van de leerinhouden kan summier worden aangebracht en tot een minimum herleid.

De teksten worden best besproken en geëvalueerd met de leerling binnen de groep (feedback). Interactie tussen de leerkracht en de groep is uiterst belangrijk. De groepsgerichte individuele begeleiding van de cursist staat centraal.

Samenwerking met de leerlingen van de diverse opties van de studierichting Woordkunst wordt ten zeerste aanbevolen.

2. LEERPLAN LITERAIRE CREATIE: SCHRIJFTECHNIEKEN EN BEGELEIDING

Doelstelling	Leerinhouden	Methodologische wenken
<p>1. Algemeen</p> <p>1.1 Schrijfremmingen overwinnen en voldoening vinden in het schrijven van een tekst.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Intuïtief neerschrijven van teksten, op basis van associaties en daarna verstandelijk ordenen. • Leren omgaan met opbouwende kritiek (van leerkracht en groep) 	<ul style="list-style-type: none"> • Positieve feedback van de docent en van de groep. • Stimuleren van de interactie binnen de groep om de cursisten over hun remmingen heen te helpen.
<p>1.2 De eigen bronnen van het schrijven exploreren:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zintuiglijke waarneming - levenservaring - verbeelding - inlevingsvermogen 	<ul style="list-style-type: none"> • Leren zien, luisteren, waarnemen en zich herinneren. • Onbewuste inhouden opnieuw bewust maken. • Beelden scheppen 	<ul style="list-style-type: none"> • Observatie-oefeningen • Auditieve oefeningen Bv. "beschrijf wat je hoort in dit lokaal" • Visuele oefeningen • Herinneringsmomenten oproepen aan de hand van objecten, klanken, geuren, ... • Associatief vermogen aanscherpen (verrassende opdrachten)
<p>1.3 Een tekst kunnen schrijven vanuit verschillende vertelstandpunten en intenties.</p>	<p>Vanuit:</p> <ul style="list-style-type: none"> • het alwetende, auctoriële verstelstandpunt • het personale vertelstandpunt (hij/zij) • het ik-standpunt <ul style="list-style-type: none"> • Een tekst exploreren vanuit een bepaald standpunt • Rekening houden met de doelgroep 	<p>Bv. Het eigen dagverloop vertellen vanuit de verschillende vertelperspectieven.</p>
<p>1.4 Inzicht in het eigen schrijfproces</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Leren onderscheiden en vrij toepassen van de intuïtieve en rationele fasen van het schrijven. • De eigen thema's en premisse leren ontdekken. 	<ul style="list-style-type: none"> • Het leren benoemen van thema's en premissen in eigen teksten en teksten van anderen. • Het ontdekken en benoemen van betekenisstructuren (motieven, symbolieken enz...)

<p>1.5 Een tekst kunnen opbouwen d.m.v. de meest geschikte vorm en structuur.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Voor een bepaalde inhoud de meest geschikte structuur en vorm kunnen bedenken en toepassen. • Tijd, ruimte, een personage, een gebeurtenis, ... als structurelement gebruiken. 	<p>Aanreiken van literaire voorbeelden</p>
<p>1.6 Gedachten helder en coherent kunnen formuleren. De geschikte taal functioneel kunnen gebruiken.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Onderscheid leren maken tussen verschillende taalregisters: omgangstaal, gebruikstaal, taal met een hoge en een lage status, ... • Betekenisverschillen en gevoelswaarde van woorden leren onderscheiden. 	<p>Oefeningen in het nauwkeurig leren verwoorden. De leerinhouden kunnen toepassen.</p>
<p>1.7 Op zoek gaan naar een eigen stijl</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Exploreren van verschillende stijlgrenzen • Bewust omgaan met stijlbreuken • Stijl en doelmatigheid: juiste stijl kiezen • Werken met soorten humor 	
<p>1.8 Eigen en andere teksten kritisch kunnen benaderen</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Kritisch benaderen wat betreft: <ul style="list-style-type: none"> ○ Inhoud ○ Structuur ○ Taal/stijl <ul style="list-style-type: none"> ▪ Vormgeving/techniek ▪ Beeldspraak/metaforen ▪ Clichés ▪ Muzikaliteit/klank/ritme van een zin, een tekst ▪ Gelaagdheid ▪ Suggestieve kracht ▪ Associatief vermogen ▪ Dramatiek 	<p>Aandacht voor</p> <ul style="list-style-type: none"> - de creatieve fase: de ideeën als basis, - schrijffase: uitwerken, ordenen, structureren en herschrijven van ideeën, - rijpingsproces (afstand in tijd).
<p>1.9 Het onderscheid kunnen inzien tussen lectuur en literatuur.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Emoties suggestief en associatief leren verwoorden. • De gelaagdheid in een tekst leren onderkennen. • Herkennen van de voorspelbaarheid, rolbevestigend, clichématig, eenduidigheid, ... 	<p>Het kritisch bekijken van een verhaalinhoud, structuur en personages in alle soorten romans.</p>

<p>1.10 Parallellen kunnen maken met andere kunstvormen, culturen en de actualiteit in al haar aspecten.</p>	<p>Kennismaken met kunststromingen en stijlen van andere kunstdisciplines als bron van inspiratie, bv. naturalisme, romantiek, realisme,...</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Uitgaan van een foto, schilderij, muziek- of filmfragment, radio-opname, elementen uit de werkelijkheid,... • Commentariëren van een politieke gebeurtenis, een ramp, ... (bv column)
<p>1.11 De wisselwerking nastreven tussen Literaire Creatie en de diverse opties van de studierichting Woordkunst in het DKO</p>	<p>Teksten van de cursisten Literaire Creatie mogelijk laten vertolken/opvoeren door leerlingen van de opties Voordracht, Toneel of Welsprekendheid</p>	<p>Samenwerking tussen de makers en de uitvoerders van de teksten. Inspelen op concrete vragen/opdrachten vanuit de studierichting Woordkunst.</p>

2. Poëzie		
2.1 Poëzie leren onderkennen in alle aspecten van het dagelijks leven	Het muzische aspect van de dingen leren duiden en benoemen.	Elk object, elke gedachte elke situatie kan voorwerp zijn van een poëtische tekst.
2.2 Van ervaring naar gedicht	<ul style="list-style-type: none"> • Leren analyseren van een gedicht • Toepassen: een brug leren vinden van de buitenwereld naar de binnenwereld. 	vertrekkende vanuit de waarneming een gevoel oproepen
2.3 Kennismaking met en toepassing van enkele dichtvormen.	Occasionele kennismaking met haiku, tanka, kwatrijn, sonnet, rondeel, limerick, ballade, liedjesteksten, ...	<ul style="list-style-type: none"> • Uitgaan van voorbeeldteksten • Oudere lyrische vormen actualiseren, hedendaagse versie schrijven.
2.4 De diverse parameters van een gedicht kunnen onderkennen en gebruiken.	<ul style="list-style-type: none"> • muzikaliteit • ritme • metaforiek • opbouw/structuur 	Uitgaan van voorbeeldteksten uit de Nederlandstalige en internationale literatuur: prozagedichten en poëtisch proza
2.5 Verstechnieken kunnen onderkennen en functioneel hanteren.	<ul style="list-style-type: none"> • Rijm (soorten) • enjambement • pointe • volta • rijmschema • strofenindeling • titelkeuze • vrije versvorm 	Uitgaan van voorbeeldteksten.

<p>3. Proza</p> <p>3.1 Gestalte kunnen geven aan personages in een bepaalde tijd en ruimte.</p>	<p>Personages concretiseren en tot leven laten komen binnen een bepaalde situatie en context.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Observeren hoe mensen handelen en luisteren naar wat zij zeggen. • Hoe zou je zelf in deze situatie reageren? • Laat de leerlingen een beroep doen op hun herinnering, visuele en auditieve indrukken.
<p>3.2 Verschillende vertelstandpunten functioneel kunnen hanteren.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • de alwetende verteller • de personale verteller (hij/zij) • de ik-verteller en varianten (wij, jij) • de autobiografische verteller • allerlei mengvormen in de moderne literatuur 	<p>Voorbeeldteksten uit de literatuur</p>
<p>3.3 Een verhaal kunnen ontwerpen met een persoonlijke intrige en een originele structuur.</p>	<p>De personages doen evolueren naar een conflictsituatie</p> <p>Structuren:</p> <ul style="list-style-type: none"> • chronologisch • niet-chronologisch • cirkelstructuur • schijnbare tijdloosheid 	<p>In een modeltekst de leerlingen het motorisch moment van een conflict laten zoeken. a.h.v. voorbeeldteksten</p>
<p>3.4 Spanning kunnen opbouwen en volhouden door middel van diverse verteltechnieken.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Gebruik maken van tijdscomponenten: flashback, flashforwards, bewustzijnsstromen • Evenwichtige dosering van verteltijd en vertelde tijd: ritme • Achterhouden en doseren van informatie (thriller) 	<p>Voorbeelden uit de literatuur.</p>
<p>3.5 Thema's en motieven kunnen verwerken tot een eigen tekst.</p>	<p>Motieven: Eros/thanatos, dubbelgangersmotief, Oedipusmotief en andere klassieke motieven, generatiemotief, liefde en huwelijk, schuld en boete, eenzaamheid, hoogmoed en val, ondergangsmotief, oorlog en vrede, etnisch-culturele verschillen, ...</p> <p>Thema: centrale problematiek van de tekst.</p>	<p>Voorbeeldteksten en/of filmfragmenten</p>

3.6 Dialoogvormen functioneel kunnen toepassen binnen een tekststructuur.	De functies van een dialoog kritisch bevragen	<ul style="list-style-type: none"> • a.h.v. voorbeeldteksten • dialogen die natuurlijk klinken, subtekst inhouden en functioneel zijn.
3.7 Een verantwoorde overgang kunnen realiseren tussen vertelling en dialoog.	Het kunnen onderscheiden van directe rede, indirecte rede en erlebte rede	
3.8 Een functionele samenhang kunnen aanbrengen tussen de verschillende verhaalelementen.	Alle verhaalelementen moeten in dienst staan van thema en motief	Alle woordballast ongenadig schrappen. Laat de leerlingen de inleiding lezen tot de roman "Kaas" van Willem Elsschot.
3.9 Kennismaken met en toepassen van diverse genres en prozavormen.	Essay, reportage, sprookje, sage, legende, mythe, dagboekfragment, brief, cursiefje, column, recensie, verhalen uit de orale traditie	Oudere epische vormen actualiseren, hedendaagse versie schrijven.
3.10 Kennismaken met en toepassen van verschillende stijlen	Expressionisme, naturalisme, ...	Leren toepassen bij het eigen schrijven

4. Drama		
4.1 Onderzoek naar en toepassen van typische kenmerken van speeltaeksten.	Onderzoek naar: <ul style="list-style-type: none"> • Visueel schrijven • Suggestief schrijven • Speelmomenten voorzien • Subteksten • ... 	Gebruik goede vertalingen! Samenwerken met leerlingen van de optie toneel is gewenst. Voorstellingen bijwonen en bespreken.
4.2 De verschillende componenten en structuuronderdelen van een dramatische tekst kunnen onderscheiden en zelf kunnen toepassen.	De structuuronderdelen van een dramatische tekst	Zie repertoirestudie: de structuur van een Aristotelische drama, de structuur bij Ibsen en Brecht....
4.3 Personages kunnen creëren met een specifieke geaardheid en daaruit conflictsituaties laten ontstaan.	Leren inzien dat een dramatische tekst veelal ontstaat uit het handelen van een personage. Dit handelen ontstaat vanuit een conflict dat ruimtelijk wordt uitgewerkt en ondersteund met dialoog.	Laat korte regieaanwijzingen geven.
4.4 De meest voorkomende dramavormen kunnen toepassen.	o.a. monoloog, eenakter, toneelsketch, sitcom, blijspel, soap, cabaret, diverse vormen van muziektheater, scenario, bewerkingen van literaire teksten, sketch, toespraak, conférence, ...	Goede verhalen fragmentarisch laten dramatiseren door leerlingen van de optie Voordracht of Toneel.

3. REPERTOIRESTUDIE

Bij de handeling van de leerinhouden worden teksten gelezen en besproken van auteurs die in een bepaald genre een voorbeeldfunctie kunnen vervullen.

De repertoirestudie zal een literatuurlijst aanbieden, aangevuld met de eigen keuze van de leerling die de praktische schrijftechnieken kan ondersteunen en inspireren (zie leerinhouden en methodologische wenken).

De repertoirestudie brengt de cursisten in contact met de levende literatuur en ander kunsten door bv. auteurs en uitgevers uit te nodigen voor een lezing of gesprek. Dit kan mogelijk ook in samenwerking met een CC of bibliotheek.

4. EVALUATIE H3

4.1 Schrijftechnieken

De evaluatie bestaat uit twee delen:

- A. Het voorleggen van de geselecteerde teksten (boek, portfolio, poëziebundel) die in de loop van de drie jaar werden afgewerkt.
- B. Het eindwerk in een genre naar keuze

De verdeling van de punten wordt intern afgesproken.

4.2 Repertoirestudie

De gecommuniceerde presentatie van een persoonlijke voorkeurliteratuurlijst.

5. LITERATUURLIJST

5.1 Algemeen

- Burger en De Jong, Handboek Stijl, Martinus Nijhoff-Uitgevers, Amsterdam, 1997
- Duijnhoven Peet van, Jos van Hest en Machtelt Van Thiel (red), Leren schrijven leren, Bekadidact, Baarn, 1993
- Franssenn José, Ardi Roelofs, Raamleerplan Literair schrijven, Stichting Lift, Amsterdam, 1994
- Gardner, John, De kunst van het schrijven: een praktische handleiding, Contact, Amsterdam, 1991
- Horst, Peter van der, Leesbaar schrijven voor iedereen, Standaard Uitgeverij, Den Haag, Antwerpen, 1997
- Lodewick, H.J.M.F., P.J.J. Coenen en A.A. Smulders, Literaire Kunst/Nieuwe versie, Malmberg, Den Bosch, 1983
- Mooijman, Willem, Als het gras groen was: opdrachten tot creatief schrijven, Pendoor, Amsterdam, 1987
- Permentier, Ludo, Standaard Stijlboek, Atlas, Amsterdam/Antwerpen, 1997
- Pluijm, Cees van der, Schrijven van gedichten en verhalen, Teleac, Utrecht, 1993
- Roelofs, Adri (samenst.), Schrijven leren: ambacht, vorming of kunst, Katernen Kunsteducatie, LOKV, Nederlands Instituut voor Kunsteducatie, Utrecht, 1994

5.2 Poëzie

- Coillie, Jan van, Poëzie graag!, Averbode, Apeldoorn, 1990
- De Geest, Dirk, Dichtersbij. Creatief schrijven in het poëzieonderwijs, Acco, Leuven, 1982
- De Geest, Dirk, Creatief schrijven als methode om gedichten te lezen in de klas, In: Werkgroep Ufsal-docebo, Poëzie in het onderwijs, Acco, Leuven, 1984
- Dekkers, Annelies, Peter Dekkers en Heleen Rutting, Gedichten maken op school, Malmberg, 's Hertogenbosch, 1979
- Drs. P, Handboek voor plezierdichters, BZZTôH, Den Haag, 1983
- Franssens José, Dichter bij Jan Hanlo dichtten. Een cursus lezen en schrijven van gedichten, Van Arkel, Utrecht, 1998
- Herzberg, Judith, Het maken van gedichten en het praten erover, BZZTôH, Den Haag, 1977
- Peelen, Geert, Poëzie voor beginners. Dichten leren onder leiding van Judith Herzberg en Willem Wilmink, In: VU-Magazine, februari 1990
- Peypers, Ankie, Kathinka van Dorp, Lees het nog eens. Handboek voor het schrijven van gedichten, Stichting IVIO, Lelystad, 1996
- Wilmink, Willem, Hoe schrijf je een gedicht?, Ooievaar, Amsterdam, 1998

5.3 Proza

Groen, Per, Van idee tot verhaal: basiscursus proza schrijven: cursistenboek en docentenboek, Bekadidact, Baarn, 1990

Cryghton, Job, Effectief en creatief schrijven: hoe technische en creatieve vaardigheden kunnen leiden tot een goed verhaal en boeiend rapport, Boekwerk, Groningen, 1990

Franssen, José, Van vroeger. Levensverhalen schrijven met ouderen, Bohn Stafleu Van Loghum, Houten, 1995

Knight, Damon, Hoe schrijf ik een goed verhaal?, Het Spectrum, Utrecht, 1985

Selling, Bernard, Uw eigen verhaal; schrijfgids, Strengholt, Naarden, 1990

5.4 Drama

Yeger, Sheila, The sound of one hand clapping: A guide to writing for the theatre, Amber Lane Press, Oxford, 1990

5.5 Tijdschrift

Schrijven, Literair tijdschrift van de Stichting Schrijvers, Herengracht 495 1017 BT Amsterdam, 020-6254141 fax 6383153